

Liczebność ptaków wodno-błotnych na zachodnim wybrzeżu Bałtyku w sezonach 2008/2009–2010/2011

ZBIGNIEW KAJZER, MICHAŁ BARCZ,
SEBASTIAN GUENTZEL, MICHAŁ JASIŃSKI

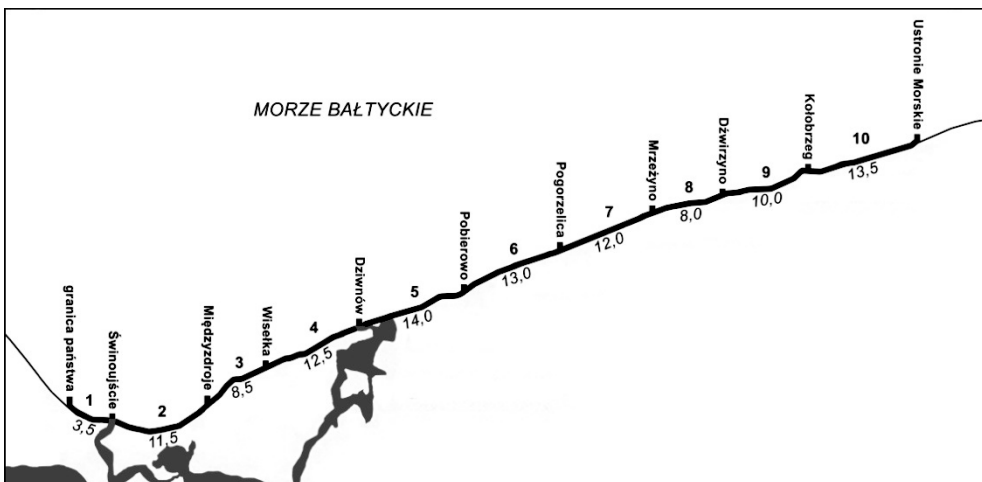
Abstrakt: Zatoka Pomorska jest ważnym obszarem zimowania i przebywania w czasie migracji wielu gatunków ptaków wodnych. W sezonach 2008/2009–2010/2011 przeprowadzono liczenia ptaków wodno-błotnych na wodach przybrzeżnych zachodniego wybrzeża Bałtyku między granicą państwową z Niemcami, a Ustroniem Morskim (106,5 km). Liczenia wykazały znaczące w skali polskiego wybrzeża liczebności lodówki *Clangula hyemalis* (do 14 600 os.), markaczki *Melanitta nigra* (do 25 300 os.), gągoła *Bucephala clangula* (do 7 360 os.), szlachara *Mergus serrator* (do 2 900 os.), nura czarnoszyjowego *Gavia arctica* (do 151 os.), nura rdzawoszyjowego *G. stellata* (do 35 os.), perkoza rdzawoszyjowego *Podiceps grisegena* (do 122 os.) i perkoza rogatego *P. auritus* (do 243 os.). Maksymalna liczebność zimujących perkozów dwuczubych *P. cristatus* (1 460 os.) stanowiła ok. 18% populacji zimującej na Bałtyku, a najwyższe liczebności markaczki, gągoła i szlachara stanowiły od 4 do 6% zimowej populacji bałtyckiej tych gatunków.

Wstęp

Pierwsze regularne liczenia ptaków wodnych na wybrzeżu zachodnim prowadzono w latach 1969–1972, w ramach liczeń ptaków zimujących w zachodniej i środkowej części wybrzeża. Liczenia te odbywały się raz w miesiącu, od grudnia do marca, pomiędzy Świnoujściem a Ustką (Górski 1981). W sezonie 1991/1992 przeprowadzono liczenie na odcinku od Świnoujścia do Niechorza i od Mrzeżyna do Kołobrzegu (łącznie 75 km), a w sezonie 1992/1993 kontrolą objęto 60-kilometrowy odcinek wybrzeża od Świnoujścia do Niechorza (Czeraszewicz et al. 1992, Niedźwiecki et al. 1994a). W kolejnym sezonie (1993/1994) ponownie liczono ptaki na tym odcinku, jednak tylko część tych wyników została opublikowana (Niedźwiecki et al. 1994b, Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Ptaki liczono od września lub października do kwietnia (Czeraszewicz et al. 1992, Niedźwiecki et al. 1994a,b). W późniejszym czasie liczenia ptaków wodno-błotnych na zachodnim wybrzeżu wykonywane były sporadycznie: w październiku 2003 (Kajzer & Jasiński 2005) oraz w styczniu 2007 (W. Meissner i in. – dane niepubl.).

Materiał i metody

Liczenia prowadzono na wybrzeżu Bałtyku pomiędzy granicą państwową z Niemcami, a Ustroniem Morskim. Wyznaczono 10 odcinków o długości od 3,5 do 14 km (rys. 1). W sezonach 2008/2009 i 2010/2011 liczeniami objęto wszystkie 10 odcinków o łącznej długości 106,5 km (poza grudniem 2010, kiedy ptaki policzono na odcinkach 1–9), natomiast w sezonie 2009/2010 liczeniami objęto odcinki 2–10 (łączna długość 103 km). Liczenia prowadzono raz w miesiącu od października do kwietnia (sezony 2008/2009 i 2010/2011) lub od października do marca (sezon 2009/2010). Kontrola polegała na przemarszu plażą i liczeniu ptaków przebywających na morzu lub przelatujących w kierunku przeciwnym do marszu. Liczono ptaki stacjonarne lub przemieszczające się lokalnie, jak również ptaki migrujące. W okresie od października do lutego obserwatorzy maszerowali w kierunku wschodnim, tak aby odpowiednio wcześniej zauważyć nadlatujące ptaki zgodnie z kierunkiem migracji jesiennej, natomiast w marcu i kwietniu ptaki liczono podczas marszu w kierunku zachodnim. Do liczeń używano lornetek oraz lunet, przy czym liczba odcinków policzonych przy pomocy lunet wahała się od 7 do 10 podczas jednej kontroli. Liczenia trwały od 1 do 3 dni. W przypadku skrajnie niekorzystnych warunków pogodowych liczenia wykonywano w innym, najbliższym możliwym terminie. Zima 2008/2009 była dość łagodna i nie odnotowano na badanym odcinku jakiegokolwiek zlodzenia. W sezonie 2009/2010 ze względu na silne mrozy w styczniu i lutym nastąpiło nagromadzenie pływającego lodu (głównie w postaci kaszy lodowej) w strefie przybrzeżnej niektórych odcinków. Podobną sytuację odnotowano na kilku odcinkach w styczniu 2011. Wszystkie stwierdzenia rzadkich gatunków wymienionych w tabelach 1–3 uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej.

Rys. 1. Rozmieszczenie poszczególnych odcinków wybrzeża Bałtyku wraz z kilometrażem, objętych liczeniami w sezonach 2008/2009–2010/2011

Fig. 1. Location of the various sections of the Baltic coast and their lengths in kilometres, where birds were counted in the 2008/2009–2010/2011 seasons

Wyniki

Jedynym regularnie obserwowanym gatunkiem łabędzia był łabędź niemy *Cygnus olor*. Maksymalną liczebność 401 os. odnotowano w grudniu 2010, kiedy to większość ptaków migrowała w kierunku zachodnim. Liczebność w styczniu i lutym podczas 3 sezonów wahała się od 26 do 197 os. Łabędzie krzykliwe *C. cygnus* i czarnodziobe *C. columbianus* obserwowano nielicznie, głównie w okresie migracji. Największą liczebność obu gatunków stwierdzono w marcu 2010 roku – odpowiednio 280 os. i 50 os. Gęsi obserwowano zwykle nielicznie, głównie w okresie jesiennym i wiosennym, a jedynie 18 października 2008 stwierdzono intensywną migrację, kiedy to odnotowano maksymalne liczebności gęsi białoczelnej *Anser albifrons* (2 891 os.), gęsi zbożowej *A. fabalis* (462 os.), bernikli białolicy *Branta leucopsis* (139 os.) oraz bernikli obroźnej *B. bernicla* (40 os.). W miesiącach zimowych dominowały obserwacje gęgawy *A. anser* z największą liczebnością 156 os. w styczniu 2011.

Spośród kaczek właściwych jedynie krzyżówka *Anas platyrhynchos* stwierdzana była regularnie podczas każdego z liczeń. Maksymalną liczebność tego gatunku odnotowano w grudniu 2009 – 2 243 os., natomiast podczas liczeń styczniowych stwierdzano od 1 399 do 1 819 os. Pozostałe gatunki obserwowano zazwyczaj nielicznie podczas okresu wędrówek, jedynie w październiku 2008 stwierdzono intensywną migrację świstuna *A. penelope* – 3 412 os. Najliczniejszym przedstawicielem rodzaju *Aythya* była ogorzałka *A. marila*, której liczebność w miesiącach zimowych sezonu 2008/2009 wynosiła od 1 342 do 2 277 os. W analogicznym okresie sezonów 2009/2010 oraz 2010/2011 liczebność tego gatunku była wyraźnie niższa i wahała się od 79 do 353 os. Liczebność czernicy *A. fuligula* była zwykle niska, maksymalnie 653 os. – w styczniu 2010, natomiast główienka *A. ferina* występowała bardzo nielicznie i sporadycznie. Regularnie, ale bardzo nielicznie obserwowano na badanym fragmencie wybrzeża edredona *Somateria mollissima*, a maksymalną liczebność 43 os. stwierdzono w grudniu 2008. Liczebność łodówki *Clangula hyemalis* w miesiącach zimowych (grudzień–luty) wahała się od 456 os. (grudzień 2009) do 2 380 os. (grudzień 2010). Najwyższe liczebności tego gatunku stwierdzano w kwietniu: 13 052 os. w 2009 oraz 14 587 os. w 2011. Markaczka *Melanitta nigra* występowała na badanym obszarze w okresie zimowym w liczbie od 64 os. (grudzień 2009) do 3 207 os. (luty 2009). W 3 sezonach liczebność tego gatunku wzrastała wyraźnie od lutego, a maksymalnie stwierdzono 10 532 os. – w marcu 2009 oraz 25 309 os. – w kwietniu 2011. Liczebność uhli *M. fusca* w miesiącach zimowych wynosiła od 21 os. w styczniu 2011 do 1 986 os. w lutym 2010, co było jednocześnie najwyższą liczebnością tego gatunku stwierdzoną podczas 3 sezonów liczeń. Na badanym fragmencie wybrzeża bardzo licznie występował gągoł *Bucephala clangula*, którego maksymalne liczebności w miesiącach zimowych wynosiły odpowiednio: 7 117 os. (styczeń 2009), 7 356 os. (styczeń 2010) oraz 5 044 os. (grudzień 2010). Bielaczka *Mergellus albellus* obserwowano nieregularnie i zwykle nielicznie, a maksymalnie odnotowano 396 os. w grudniu 2010. Liczebność szlachara *Mergus serrator* była najwyższa w okresie jesiennym, maksymalnie: 2 811 os. – w listopadzie 2008 oraz 2 897 os. –

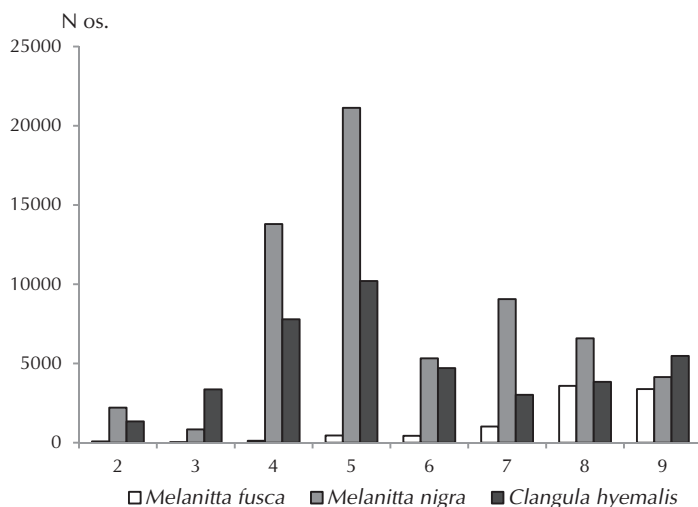
w listopadzie 2010. W styczniu–lutym stwierdzano od 122 do 1 243 os. tego gatunku. Liczebność nurogęsi *M. merganser* w okresie zimowym wahała się od 16 os. (grudzień 2008) do 4 480 os. (grudzień 2010), przy czym w styczniu notowano od 993 do 3 414 os.

Nury czarnoszyje *Gavia arctica* najliczniej obserwowano jesienią, maksymalnie 151 os. w listopadzie 2010 oraz 124 os. w październiku 2008, wiosną maksimum wyniosło 92 os. w kwietniu 2011. Nur rdzawoszyi *G. stellata* liczniej pojawiał się w okresie późnej jesieni (listopad–grudzień) z maksimum 27 os. w listopadzie 2010 oraz wiosną (marzec–kwiecień) z najwyższą liczebnością 35 os. w kwietniu 2011. Oba gatunki nurów w styczniu i lutym obserwowano bardzo nielicznie (tab. 1–3). Podczas liczeń stwierdzono występowanie 5 gatunków perkozów, przy czym perkozek *Tachybaptus ruficollis* stwierdzany był sporadycznie, a zausznik *Podiceps nigricollis* wyjątkowo. Liczebność perkoza dwuczubego *P. cristatus* w okresie zimowym (grudzień–luty) wahała się od 49 os. w styczniu 2011 do 1 461 os. w lutym 2009. Maksymalna liczebność tego gatunku (1 482 os.) stwierdzono w październiku 2008. Perkoz rdzawoszyi *P. grisegena* występował zwykle nielicznie i dość nieregularnie, jedynie w kwietniu 2011 roku stwierdzono jego wysoką liczebność – 122 os. Perkoz rogaty *P. auritus* szczyty liczebności osiągał w okresie migracji jesiennej i wiosennej. Maksymalnie obserwowano 41 os. w listopadzie 2010 oraz 243 os. w kwietniu 2011.

Siewkowce były obserwowane nielicznie, jednak zwracają uwagę obserwacje zimowe: sieweczki obrożnej *Charadrius hiaticula* (13 grudnia 2008), 2 biegusów morskich *Calidris maritima* (14 grudnia 2008), 5 biegusów zmiennych *C. alpina* (23 stycznia 2010), 2 szczyków *Gallinago gallinago* (11 stycznia 2009 i 20 grudnia 2009) oraz 3 słonek *Scolopax rusticola* (19–20 grudnia 2009). Licznie obserwowaną grupą ptaków były mewy *Laridae*. Liczebność śmieszki *Chroicocephalus ridibundus* była najwyższa w okresie migracji, maksymalnie stwierdzono 5 704 os. w październiku 2008 oraz 4 284 os. w marcu 2011. W miesiącach zimowych notowano od 287 do 1 539 os. Mewa mała *Hydrocoloeus minutus* obserwowana była niemal wyłącznie jesienią, z najwyższą liczebnością stwierdzoną w październiku 2008 – 2 565 os. Mewa siwa *Larus canus* występowała zimą w liczbie od 463 do 1 011 os., natomiast maksymalną liczebność tego gatunku (1 210 os.) stwierdzono w listopadzie 2008. Mewa srebrzysta *L. argentatus* w okresie grudzień–luty występowała w liczbie od 1 963 do 5 175 os., a maksymalna liczebność w trakcie 3 sezonów liczeń wyniosła 6 497 os. w listopadzie 2010. Szczyt liczebności mewy siodłatej *L. marinus* występował w okresie jesiennym (październik–listopad) z maksimum 545 os. w listopadzie 2008, natomiast w okresie zimowym liczebność wahała się od 54 do 348 os.

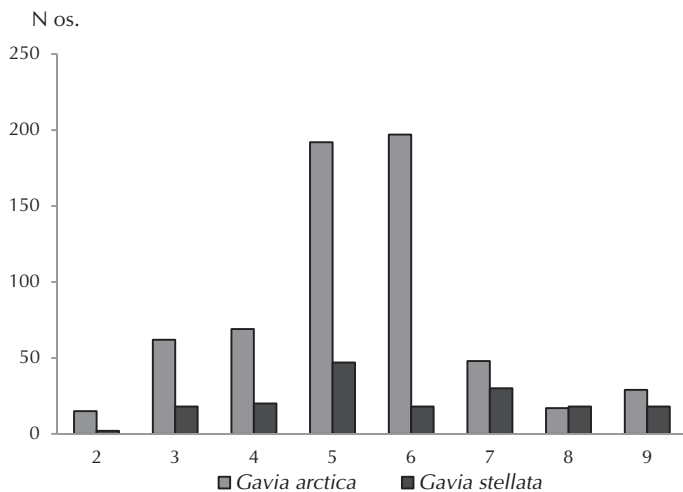
Lodówka oraz markaczka najliczniej występowały na odcinkach 4 i 5, czyli na fragmencie między Wiselką, a Pobierowem (odpowiednio 45,2% i 55,4% osobników stwierdzonych w czasie 3 sezonów), natomiast uhla preferowała odcinki 8 i 9, od Mrzeżyna do Kołobrzegu (76,7% osobników stwierdzonych w trakcie 3 sezonów, rys. 2). W przypadku nura czarnoszyjzego 61,8% osobników stwierdzono na odcinkach 5 i 6 (Dziwnów–Pogorzelica), natomiast rozmieszczenie nura rdzawoszyjzego było dość równomierne (rys. 3).

Liczebność ptaków na zachodnim wybrzeżu

Rys. 2. Liczebność (suma osobników) uhli, markaczki i lodówki na poszczególnych odcinkach wybrzeża zachodniego w sezonach 2008/2009–2010/2011. Numeracja odcinków zgodna z rys. 1.

Fig. 2. Numbers (total of individuals) of Velvet Scoter, Black Scoter and Long-tailed Duck in the individual sections of the Polish west coast in the 2008/2009–2010/2011 seasons. Symbols as in Fig. 1

Rys. 3. Liczebność (suma osobników) nura czarnoszyjego i nura rdzawoszyjego na poszczególnych odcinkach wybrzeża zachodniego w sezonach 2008/2009–2010/2011. Numeracja odcinków zgodna z rys. 1.

Fig. 3. Numbers (total of individuals) of Black-throated Loon and Red-throated Loon in the individual sections of the Polish west coast in the 2008/2009–2010/2011 seasons. Symbols as in Fig. 1

Tabela 1. Liczebność ptaków wodno-błotnych na wybrzeżu zachodnim Bałtyku w sezonie 2008/2009**Table 1.** Numbers of waterfowl of the Polish west coast in the 2008/2009 season. (1) – species, (2) – total

Gatunek (1)	18.10. 2008	14-15.11. 2008	13-14.12. 2008	10-11.01. 2009	14-16.02. 2009	21.03. 2009	18-19.04. 2009
<i>C. olor</i>	265	100	81	110	197	121	84
<i>C. columbianus</i>	5						1
<i>C. cygnus</i>		10	11			1	
<i>A. fabalis</i>	462	1	50			6	
<i>A. albifrons</i>	2 891	25					3
<i>A. anser</i>	44	3	4		1		
<i>B. leucopsis</i>	139						3
<i>B. bernicla</i>	40						
<i>T. tadorna</i>						1	
<i>A. penelope</i>	3 412	31	10	1		45	4
<i>A. strepera</i>	81						
<i>A. crecca</i>	264	1					
<i>A. platyrhynchos</i>	1 365	390	324	1 458	563	147	55
<i>A. acuta</i>	9						
<i>A. clypeata</i>	16						
<i>A. ferina</i>	11			82		1	
<i>A. fuligula</i>	389	3	11	181	22		1
<i>A. marila</i>	1 074	240	2 277	1 562	1 342	97	32
<i>S. mollissima</i>	6	5	43	32	11	3	7
<i>C. hyemalis</i>	12	343	1 772	910	1 994	9 141	13 052
<i>M. nigra</i>	203	314	1 328	1 461	3 207	10 532	7 617
<i>M. fusca</i>	28	14	437	351	1 934	1 702	203
<i>B. clangula</i>	1 797	146	358	7 117	1 087	60	32
<i>M. albellus</i>	17			41	10		
<i>M. serrator</i>	2 161	2 811	2 350	1 031	903	973	1 604
<i>M. merganser</i>	86	103	16	993	199	1	9
<i>G. stellata</i>	5	2	18	4	4	17	11
<i>G. arctica</i>	124	86	58	2	2	1	15
<i>T. ruficollis</i>				1			
<i>P. cristatus</i>	1 482	1 098	877	1 189	1 461	577	149
<i>P. grisegena</i>	8	4	3	1			3
<i>P. auritus</i>	5	28	5	2	1	30	95
<i>Ph. carbo</i>	7 628	2 471	436	1 789	708	580	500
<i>E. alba</i>	3						
<i>A. cinerea</i>	34		7	5	6	2	
<i>F. atra</i>	1			666	153	23	
<i>G. grus</i>	217					193	2
<i>H. ostralegus</i>	10						2
<i>Ch. dubius</i>							1
<i>Ch. hiaticula</i>	1	1	1			4	7
<i>P. squatarola</i>	10						1
<i>V. vanellus</i>	100						
<i>C. canutus</i>	1						
<i>C. alba</i>	10	2					
<i>C. maritima</i>	1		2				
<i>C. alpina</i>	155						
<i>G. gallinago</i>				1			
<i>L. lapponica</i>	1						
<i>N. arquata</i>	3						108
<i>A. hypoleucos</i>							3
<i>T. nebularia</i>							1
<i>T. totanus</i>	1						
<i>S. pomarinus</i>	1						
<i>Ch. ridibundus</i>	5 704	3 376	1 328	1 234	1 539	2 005	2 340
<i>H. minutus</i>	2 565	741			1	1	22
<i>L. melanocephalus</i>	1						1
<i>L. canus</i>	1 183	1 210	624	962	934	414	1 077
<i>L. fuscus</i>	2	2					7

Liczebność ptaków na zachodnim wybrzeżu

Gatunek (1)	18.10. 2008	14-15.11. 2008	13-14.12. 2008	10-11.01. 2009	14-16.02. 2009	21.03. 2009	18-19.04. 2009
<i>L. argentatus</i>	3 987	3 673	3 474	5 175	2 646	1 825	1 971
<i>L. cachinnans</i>	8	9	5	16	2	4	
<i>L. marinus</i>	506	545	245	348	253	78	48
<i>S. sandvicensis</i>	8						18
<i>S. hirundo</i>							21
<i>S. albirostris</i>							4
<i>A. torda</i>	4		1				
Suma (2)	38 546	17 788	16 156	26 725	19 180	28 585	29 114

Tabela 2. Liczebność ptaków wodno-błotnych na wybrzeżu zachodnim Bałtyku w sezonie 2009/2010

Table 2. Numbers of waterfowl of the Polish west coast in the 2009/2010 season. (1) – species, (2) – total

Gatunek (1)	17-19.10. 2009	21.11.2009	19-20.12. 2009	21-23.01. 2010	20-21.02. 2010	19-21.03. 2010
<i>C. olor</i>	58	70	168	65	47	76
<i>C. columbianus</i>						50
<i>C. cygnus</i>	1	10	48	2		280
<i>A. fabalis</i>	16	4	22			230
<i>A. albirostris</i>	15	11				75
<i>A. anser</i>		2	137	28	23	85
<i>B. leucopsis</i>	3					7
<i>T. tadorna</i>						2
<i>A. penelope</i>	20	48	1		1	346
<i>A. strepera</i>			3			2
<i>A. crecca</i>		2	2			130
<i>A. platyrhynchos</i>	188	686	2 243	1 399	993	532
<i>A. acuta</i>						39
<i>A. querquedula</i>						1
<i>A. clypeata</i>						3
<i>A. ferina</i>			6	21	3	1
<i>A. fuligula</i>	5	6	86	653	370	13
<i>A. marila</i>	13	526	253	353	280	162
<i>S. mollissima</i>		22	8	1	3	7
<i>C. hyemalis</i>	50	845	456	489	1 296	1 797
<i>M. nigra</i>	107	191	64	239	1 520	2 868
<i>M. americana</i>	1	1				
<i>M. fusca</i>	11	72	23	112	1 986	141
<i>B. clangula</i>	25	202	2 888	7 356	4 222	164
<i>M. albellus</i>		4	105	210	69	5
<i>M. serrator</i>	1050	1 393	740	1 243	357	579
<i>M. merganser</i>	6	248	1 754	3 414	1 661	150
<i>G. stellata</i>	1	13	3	1	3	10
<i>G. arctica</i>	22	45	3			13
<i>T. ruficollis</i>			1	4		
<i>P. cristatus</i>	393	1 019	263	148	176	330
<i>P. griseogena</i>		3				1
<i>P. auritus</i>		5	1			15
<i>Ph. carbo</i>	753	3 472	1 681	1 061	788	1 190
<i>E. alba</i>		1			2	
<i>A. cinerea</i>	1		5		1	8
<i>F. atra</i>		2	817	667	106	113
<i>G. grus</i>						47
<i>H. ostralegus</i>	7					
<i>Ch. hiaticula</i>	2					2
<i>P. squatarola</i>	4					
<i>V. vanellus</i>						38
<i>C. alba</i>	4					
<i>C. alpina</i>				5		1
<i>G. gallinago</i>			1			

Gatunek (1)	17-19.10. 2009	21.11.2009	19-20.12. 2009	21-23.01. 2010	20-21.02. 2010	19-21.03. 2010
<i>H. ostralegus</i>	7					
<i>Ch. hiaticula</i>	2					2
<i>S. rusticola</i>			3			
<i>Ch. ridibundus</i>	2 607	1 659	1 393	638	1 078	1 152
<i>H. minutus</i>	603	529				
<i>L. canus</i>	664	951	870	463	1 011	175
<i>L. fuscus</i>	7	1				
<i>L. argentatus</i>	6 451	3 823	3 636	2 865	2 727	1 024
<i>L. cachinnans</i>	3	14		1	22	
<i>L. marinus</i>	221	275	171	91	72	46
<i>S. hirundo</i>	2					
<i>S. paradisaea</i>	1					
<i>U. aalge</i>		1				
Suma (2)	13 315	16 156	17 855	21 529	18 817	11 910

Tabela 3. Liczebność ptaków wodno-błotnych na wybrzeżu zachodnim Bałtyku w sezonie 2010/2011. * – nie liczono ptaków na odcinku nr 10.

Table 3. Numbers of waterfowl of the Polish west coast in the 2010/2011 season. * – no counts done in section No. 10. (1) – species, (2) – total

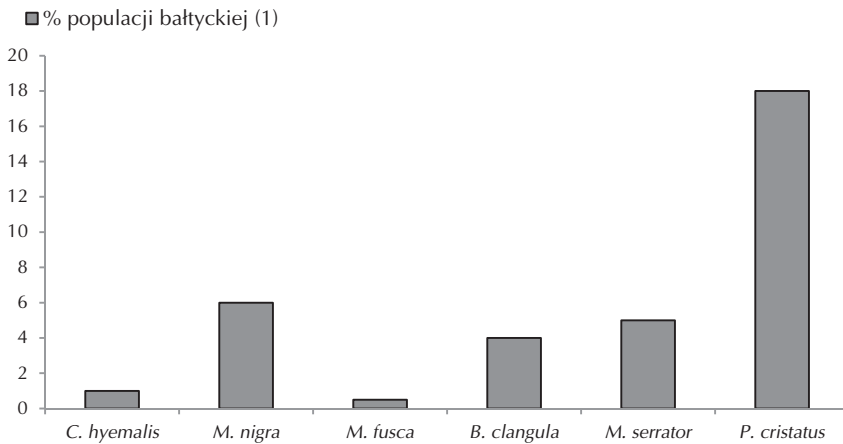
Gatunek (1)	16-17.10. 2010	20-21.11. 2010	18-19.12. 2010*	27-29.01. 2011	18-20.02. 2011	26.03. 2011	16-17.04. 2011
<i>C. olor</i>	74	56	401	46	26	66	74
<i>C. columbianus</i>						6	
<i>C. cygnus</i>	8	10	81			9	
<i>A. fabalis</i>	40	72				81	42
<i>A. albifrons</i>		1				21	
<i>A. anser</i>	17		97	156		168	3
<i>B. canadensis</i>		11					
<i>B. bernicla</i>	1						
<i>A. aegyptiaca</i>							1
<i>T. tadorna</i>	13						1
<i>A. penelope</i>	163	11		2		239	84
<i>A. strepera</i>	16			2			3
<i>A. crecca</i>	137	1				4	6
<i>A. platyrhynchos</i>	284	272	1 935	1 819	1 158	46	89
<i>A. acuta</i>	5					4	
<i>A. clypeata</i>	1						7
<i>A. ferina</i>			40		12		
<i>A. fuligula</i>	26	10	221	72			4
<i>A. marila</i>	211	69	210	79	80	4	353
<i>S. mollissima</i>	3	4	5	1		1	3
<i>C. hyemalis</i>	17	657	2 380	676	1 202	4 203	14 587
<i>M. nigra</i>	113	504	717	91	1 904	8 276	25 309
<i>M. fusca</i>	3	765	318	21	243	329	680
<i>B. clangula</i>	82	292	5 044	1 698	804	106	31
<i>M. albellus</i>		5	396	58	7		
<i>M. serrator</i>	1 391	2 897	539	122	313	442	1 011
<i>M. merganser</i>	38	311	4 480	1 243	430	11	39
<i>G. stellata</i>	7	27		1	5	12	35
<i>G. arctica</i>	13	151			7	6	92
<i>G. immer</i>							1
<i>T. ruficollis</i>			2				1
<i>P. cristatus</i>	886	890	433	49	349	231	252
<i>P. grisegena</i>	2	6				7	122
<i>P. auritus</i>	4	41		1	2	16	243
<i>P. nigricollis</i>							2
<i>Ph. carbo</i>	2 444	1 262	533	247	484	127	812
<i>A. cinerea</i>	7		6	1	1	1	
<i>F. atra</i>			306	5			40

Liczebność ptaków na zachodnim wybrzeżu

Gatunek (1)	16-17.10. 2010	20-21.11. 2010	18-19.12. 2010*	27-29.01. 2011	18-20.02. 2011	26.03. 2011	16-17.04. 2011
<i>G. grus</i>						2	33
<i>H. ostralegus</i>	2						
<i>Ch. hiaticula</i>	1					19	3
<i>P. squatarola</i>	4	1					
<i>V. vanellus</i>						18	
<i>C. canutus</i>	1						
<i>C. alpina</i>	7					1	
<i>L. lapponica</i>						1	
<i>N. arquata</i>						15	
<i>Ch. ridibundus</i>	2 569	1 747	287	965	948	4 284	2 300
<i>H. minutus</i>	127						13
<i>L. melanocephalus</i>						2	
<i>L. canus</i>	425	1 018	487	578	750	433	101
<i>L. fuscus</i>	12	3					
<i>L. argentatus</i>	4 884	6 497	2 807	2 014	1 963	850	1 129
<i>L. cachinnans</i>	20	44	7	10	3		3
<i>L. marinus</i>	294	305	199	54	85	53	64
<i>H. caspia</i>							5
<i>S. sandvicensis</i>							6
<i>S. hirundo</i>							14
<i>S. paradisaea</i>	1						
<i>S. albigularis</i>							3
<i>A. torda</i>		1					
Suma (2)	14 353	17 941	21 931	10 011	10 776	20 094	47 601

Dyskusja

Wyniki liczeń potwierdzają, że przybrzeżne wody zachodniego wybrzeża Bałtyku są istotnym miejscem przebywania wielu gatunków ptaków wodno-błotnych w okresie migracji i zimowania (rys. 4). Na wyróżnienie zasługują maksymalne odnotowane liczebności: ogorzałki (2 277 os.), łodówki (14 587), markaczki (25 309), uhli (1 986), gągoła (7 356), szlachara (2 897), nurogęsi (4 480), nura rdzawoszyjego (35), nura czarnoszyjego (151), perkoza dwuczubego (1 482), perkoza rdzawoszyjego (122), perkoza rogatego (243), kormorana *Phalacrocorax carbo* (7 628), śmieszki (5704), mewy małej (2 565), mewy siwej (1 210), mewy srebrzystej (6 497) oraz mewy siodłatej (545). W porównaniu z liczeniami przeprowadzonymi w sezonach 1991/1992 i 1992/1993, podczas niniejszych badań stwierdzono wyższe liczebności większości gatunków, m.in.: nura czarnoszyjego i rdzawoszyjego, perkoza dwuczubego, rdzawoszyjego i rogatego, kormorana, łabędzia niemego, krzyżówki, świstuna, ogorzałki, gągoła, łodówki, uhli, markaczki, nurogęsi, szlachara, mewy małej, śmieszki i mewy srebrzystej (Czeraszkiwicz et al. 1992, Niedźwiecki et al. 1994). Różnice w liczebności można częściowo wyjaśnić zmianą długości kontrolowanego odcinka brzegu. Mniej licznie stwierdzono edredona, którego liczebność w grudniu 1992 wyniosła 250 os. (Niedźwiecki et al. 1994), przy maksymalnej liczebności 43 os. stwierdzonej podczas niniejszych badań. Liczebność tego gatunku na wybrzeżu zachodnim była wyraźnie mniejsza w porównaniu z Zatoką Gdańską, gdzie w sezonach 2008/2009 i 2009/2010 notowano zimą maksymalne liczebności wynoszące od 173 do 476 os. (Meissner & Rydzkowski 2010, Meissner et al. 2010). Dla markaczki uzyskane maksymalne wyniki są rekordowe dla polskich wód przybrzeżnych (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Dla

Rys. 4. Udział procentowy wybranych gatunków odnotowany na wybrzeżu zachodnim w sezonach zimowych 2008/2009–2010/2011 w stosunku do populacji zimującej na Bałtyku w latach 2007–2009 (Skov et al. 2011)

Fig. 4. The proportions of selected species recorded on the Polish west coast of the Baltic Sea in the winter seasons 2008/2009–2010/2011 in relation to the wintering population on the Baltic Sea in 2007–2009 (Skov et al. 2011). (1) – % populations of the Baltic Sea

porównania, nad Zatoką Gdańską stwierdzono maksymalnie ponad 3 700 os. w listopadzie 1989, a wiosną – 3 503 os. w kwietniu 2010 (Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Meissner et al. 2010). Liczebność markaczki odnotowana w kwietniu 2011 na wybrzeżu zachodnim stanowiła około 6% populacji zimującej na Bałtyku, ocenianej w latach 2007–2009 na 412 tys. ptaków (Skov et al. 2011). Rekordowa liczebność lodówki była równa około 1% populacji zimującej na Bałtyku szacowanej w latach 2007–2009 na 1,48 mln os. (Skov et al. 2011). Uhła na wybrzeżu zachodnim występowała mniej licznie niż nad Zatoką Gdańską, gdzie w tym samym okresie maksymalnie stwierdzono 4 849 osobników (Meissner et al. 2010). Stosunkowo niska liczebność spowodowana jest prawdopodobnie przebywaniem ptaków na głębszych wodach, z dala od brzegu. Potwierdzają to dane o rozmieszczeniu tego gatunku na Zatoce Pomorskiej, jak i wyniki badań z rejonu Przylądka Rozewie (Meissner 2010, Skov et al. 2011). Maksymalna liczebność stwierdzona na wybrzeżu zachodnim stanowiła około 0,5% populacji bałtyckiej w latach 2007–2009 (Skov et al. 2011).

W przypadku niektórych gatunków liczebność silnie wzrastała wraz ze spadkiem temperatury i zamarzaniem akwenów śródlądowych. Dotyczyło to głównie gągoła, bielaczka i nurogęsi. Prawdopodobnie część ptaków przemieszcza się w takich sytuacjach z akwenów śródlądowych na przybrzeżne wody Bałtyku. Przykładowo w styczniu 2010 roku stwierdzono zaledwie 197 gągołów na głównych akwenach śródlądowych Pomorza Zachodniego (Marchowski & Ławicki 2011), przy 7 356 os. stwierdzonych na wybrzeżu zachodnim. Podobną zależność charakteru zimy i liczebności wykazano dla gągoła i nurogęsi nad Zatoką Gdańską (Meissner et

Fot. 1. Na zachodnim wybrzeżu Bałtyku występuje około 6% zimowej populacji bałtyckiej markaczki (fot. Z. Kajzer)

Photo 1. About 6% of the population of Black Scoter wintering on the Baltic Sea does so on the Polish west coast

al. 2010). Maksymalne liczebności gągoła stwierdzone zimą na wybrzeżu zachodnim w sezonach 2008/2009–2010/2011 znacząco przekraczały liczbę ptaków zimujących na najważniejszych akwenach śródlądowych Pomorza Zachodniego w latach 2002–2011 (Ławicki et al. 2008, Marchowski & Ławicki 2011, 2012). Maksymalna liczebność tego gatunku na wybrzeżu zachodnim stanowiła ponad 4% populacji zimującej na Bałtyku ocenianej w latach 2007–2009 na 174 tys. os. (Skov et al. 2011). Liczebność szlachara stwierdzona zimą na zachodnim wybrzeżu Bałtyku stanowiła około 5% populacji zimującej na Bałtyku, ocenianej w latach 2007–2009 na 25 700 os. (Skov et al. 2011).

Przeprowadzone liczenia potwierdziły szczególne znaczenie wybrzeża pomiędzy Dziwnowem, a Pogorzelićą dla nura czarnoszyjowego, na co wskazywały już wcześniejsze obserwacje (Kajzer et al. 2005, 2011, niepubl. mat. autorów). Maksymalne wyniki uzyskane zimą dla perkoza dwuczubego wykazały, że dla tego gatunku wody przybrzeżne zachodniego wybrzeża stanowią ważne zimowisko skupiające do 18% populacji bałtyckiej szacowanej w latach 2007–2009 na 8 300 os. (Skov et al. 2011). Liczebność perkoza rogatego odnotowana w kwietniu 2011 jest jedną z najwyższych stwierdzonych dotychczas na polskich wodach przybrzeżnych, natomiast w przypadku perkoza rdzawoszyjowego jest ona rekordowa (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). W sezonach 1991/1992 i 1992/1993 maksymalne wiosenne liczebności perkoza rdzawoszyjowego na wybrzeżu zachodnim wynosiły od

12 do 23 os. (Czeraszewicz et al. 1992, Niedźwiecki et al. 1994). Niniejsze badania prowadzono na przybrzeżnych wodach Zatoki Pomorskiej, która dla nura czarnoszyjego i rdzawoszyjego, perkoza rdzawoszyjego oraz rogatego stanowi jedno z głównych zimowisk w obrębie Bałtyku (Skov et al. 2011). Przedstawione wyniki w pewnym stopniu z tym korespondują. Dane uzyskane w czasie liczeń dla mew z pewnością nie oddają ich faktycznych liczebności i są zaniżone, ze względu na żerowanie części ptaków na pobliskich wysypiskach śmieci, na terenie przymorskich miast czy na polach uprawnych.

Na poszczególnych odcinkach ptaki liczyli: Michał Barcz, Marta Guentzel, Sebastian Guentzel, Michał Jasiński, Renata Kajzer, Zbigniew Kajzer, Bartosz Kasperkowicz, Grzegorz Kiljan, Michał Kizielewicz, Krzysztof Kordowski, Łukasz Ławicki, Dominik Marchowski, Sebastian Michałowski, Izabela Misztal, Marcin Mosiewicz, Maciej Przybysz, Bartosz Raclawski, Marcin Sołowiej, Paweł Stańczak, Artur Staszewski, Dariusz Wysocki, Piotr Zientek, Dawid Zyskowski, Mirosław Żarek. Wszystkim Im składamy serdeczne podziękowania. Liczenia wykonywane były w ramach działalności Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego.

Numbers of waterfowl on the western Baltic coast of Poland in 2008/2009–2010/2011

The Pomeranian Bay is an important overwintering area and migration stopover site for many waterfowl species. In the winter seasons 2008/2009–2010/2011, waterbirds were counted in the littoral zone of the western Baltic coast between the German border and Ustronie Morskie, a distance of 106.6 km. The counts revealed a significant number, for the Polish coast, of Long-tailed Duck *Clangula hyemalis* (up to 14 600 individuals), Black Scoter *Melanitta nigra* (up to 25 300 inds.), Common Goldeneye *Bucephala clangula* (up to 7 360 inds.), Red-breasted Merganser *Mergus serrator* (up to 2 900 inds.), Black-throated Loon *Gavia arctica* (up to 151 inds.), Red-throated Loon *G. stellata* (up to 35 inds.), Red-necked Grebe *Podiceps grisegena* (up to 122 inds.) and Horned Grebe *P. auritus* (up to 243 inds.). The largest numbers of wintering Great Crested Grebes *P. cristatus* (1 460 inds.) made up about 18% of the wintering population of this species on the Baltic Sea, and the largest numbers of the Common Scoter, Common Goldeneye and Red-breasted Merganser from 4 to 6% of the wintering Baltic populations of those species.

Literatura

- Czeraszewicz R., Kalisiński M., Niedźwiecki S., Staszewski A. 1992. Sprawozdanie z liczeń ptaków wodnych na Pomorzu Zachodnim w sezonie 1991/1992. Lubuski Przegl. Przyr. 3, 2–3: 79–86.
- Kajzer Z., Jasiński M. 2005. Liczenie ptaków wodno-błotnych na wybrzeżu Bałtyku między Świnoujściem a Helem w październiku 2003 roku. Not. Orn. 46: 53–59.
- Kajzer Z., Guentzel S., Jasiński M., Sołowiej M. 2005. Rzadkie ptaki obserwowane w latach 1999–2003 na Pomorzu Zachodnim. Not. Orn. 46: 89–104.
- Kajzer Z., Guentzel S., Jasiński M., Ławicki Ł. 2011. Rzadkie i nieliczne gatunki ptaków obserwowane na Pomorzu Zachodnim w latach 2004–2008. Ptaki Pomorza 2: 93–125.

Liczebność ptaków na zachodnim wybrzeżu

- Ławicki Ł., Czeraszewicz R., Guentzel S., Jasiński M., Kajzer Z., Kaliciuk J., Oleksiak A. 2008. Zimowanie ptaków wodnych na Pomorzu Zachodnim w latach 2002–2008. Not. Orn. 49: 235–244.
- Marchowski D., Ławicki Ł. 2011. Liczenie ptaków wodno-błotnych na Pomorzu Zachodnim w sezonie 2009/2010. Ptaki Pomorza 2: 159–166.
- Marchowski D., Ławicki Ł. 2012. Liczenie ptaków wodno-błotnych na Pomorzu Zachodnim w sezonie 2010/2011. Ptaki Pomorza 3: 129–134.
- Meissner W. 2010. Sezonowe zmiany liczebności i rozmieszczenia lodówki *Clangula hyemalis*, markaczki *Melanitta nigra* i uhli *Melanitta fusca* w rejonie przylądka Rozewie. Ornis Pol. 51: 275–284.
- Meissner W., Rydzkowski P. 2010. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie wrzesień 2008–kwiecień 2009. Ornis Pol. 51: 58–62.
- Meissner W., Typiak J., Bzoma S. 2010. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie wrzesień 2009–kwiecień 2010. Ornis Pol. 51: 310–313.
- Niedźwiecki S., Kaliciuk J., Kozłowska D., Staszewski A., Wysocki D. 1994. Wyniki liczeń ptaków wodnych na szczecińskim wybrzeżu Bałtyku w sezonie zimowym 1992/1993. Przegl. Przyr. 5, 1: 91–92.
- Niedźwiecki S., Staszewski A., Zyska P. 1994. Wyniki liczeń ptaków wodnych na Pomorzu Zachodnim w styczniu 1994 r. Biul. SSO „Świdwie” 2: 18–22.
- Skov H., Heinänen S., Žydelis R., Bellebaum J., Bzoma S., Dagys M., Durinck J., Garthe S., Grishanov G., Hario M., Kieckbusch J.J., Kube J., Kuresoo A., Larsson K., Luigujoe L., Meissner W., Nehls H.W., Nilsson L., Petersen I.K., Roos M.M., Pihl S., Sonntag N., Stock A., Stipniece A., Wahl J. 2011. Waterbird Populations and Pressures in the Baltic Sea. TemaNord, Copenhagen.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Zbigniew Kajzer, Michał Barcz, Sebastian Guentzel, Michał Jasiński

Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze

Wąska 13, 71-412 Szczecin, atricilla@interia.pl